

משנה. אין נותנין ביצה בשבת, משום איסור בישול, אבל מותר להשהות שם ביצה ואין בכך איסור 'שהייה', שלא שייך חשש חיתוי בגחלים, וכשם שמוותר להשהות על כירה גרופה וקטומה (רעק"א א"ח שח, ג).

מעשה שעשו אנשי סבריא וכו', ראה בביאורנו להלן על הגמ'.
גמרא. אבעיא להו גלגל מאי - בישול קל הגורם לתיקון מועט במאכלים מסוימים שלפי טבעם די להם בכך להכשירם לאכילה, כגון גלגול ביצה, האם איסורו מהתורה, או מדרבנן (ראה רש"י להלן ד"ה שהדחתו, וחתם סופר בדעתו; פסקי רי"ד; חזו"א א"ח נב, יט). ויש מפרשים שספק הגמ' הוא על בישול בתולדות האור, כגון גלגול ביצה בצד מיחם שהוסר מהאש, האם איסורו מהתורה, או מדרבנן (ח"י הר"ן; ריטב"א).

המשך מדף לט.

בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמין היינו דדמין להטמנה, שעירוב מים צוננים בתוך מים חמים, נחשב כהטמנה האסורה בשבת (רש"י, וכשיטתו לעיל בסמוך, שהמים הצוננים היו מתערבים בתוך המים החמים, וכ"כ בדעתו הר"ן, והפני יהושע על התוס' בתחילת העמוד, והגמ"א שכו, ד). ויש מפרשים שזו הטמנה רגילה, שהמים הצוננים שבצינור טמונים בתוך המים החמים (תוס' הגמ' ל).

דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן - אסרו חכמים על אנשי טבריה ליהנות מהמים החמים, משום שאסור ליהנות מדבר שנעשה בו איסור בשבת, ואפילו איסור מדרבנן, כמו בישול בתולדות חמה (הגהות רעק"א א"ח שח, ג). ■ פטי איסור הנאה ממעשה שבת להלכה, ראה מש"כ לעיל (לח, א ד"ה להלכה).

המשך מדף מ:

והפשוטו זהו בשולו, שיש שבח ותיקון בשמן המועיל לאדם, אף כשהשמן מתחמם קצת פחות משיעור יד סולדת, בשונה ממים שהתועלת בחימומם היא כשמורתחים לשיעור יד סולדת, ומלאכת בישול תלויה בתיקון הדבר המתבשל (חתם סופר להלן מב, ב).

איכא ביניהו כלאחר יד, שרשב"ג מתיר להפשיר שמן בשינוי, כגון לחמומו על היד כנגד המדורה, שאיסורו הפשרת שמן מדרבנן, ולא גזרו על חימום בשינוי, שהוא 'תרי רבנן' [שעשיית מלאכה בשבת כלאחר יד, אינה אסורה אלא מדרבנן] (ראש יוסף; קין אורה). ואילו לת"ק אסור אף כלאחר יד, שלדעתו גזרו בדבר אף שהוא 'תרי רבנן', או שלדעתו הפשרת שמן אסורה מדאורייתא, ואין זה אלא 'חד רבנן' (דברות משה לט, כא).

אחד שמן ואחד מים, יד סולדת בו אסור. ■ וכך נפסק להלכה (טשו"ע ו"ב א"ח שכו, יד). בשיעור יד סולדת, נחלקו הפוסקים, ונקטו שיעורים שונים מ-40 מעלות [צלזיוס] ומעלה (ראה משנ"ב מהדו' דרשו שיח הע' 99).

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל, אף כשיש בו מים רותחים יותר מ'יד סולדת', אין בהם כח לבשל, שדפנות הכלי צוננות והמים הולכים ומתקררים (תוס' ד"ה ושמע). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח שח, יג) וגדר כלי שני, ראה במשנ"ב מהדו' דרשו (שם, הע' 90), וראה להלן (מב, ב).

המשך מדף לו:

מותר לשהותו על גבי כירה - שכיון שהתבשל המאכל בשיעור 'בן דרוסאי' בערב בשבת, בודאי יגמר בישולו עד לזמן הסעודה, ואינו בהול לחתות בגחלים למהר בישולו (רא"ש בשם גאון). ויש מפרשים, שכיון שהתבשל בשיעור 'בן דרוסאי', ראוי לאכילה כמות שהוא, ולכן אינו בהול לחתות בגחלים בשביל למהר בישולו (שיטה לר"ן לעיל כ, א; ידא"מ רעד).

או דילמא לשהות תנן וכו'. ■ להלכה, ראה להלן (סוף ל, ב).

המשך מדף לח.

■ להלכה: [א] תבשיל ששהה על גבי כירה באיסור והתבשל בשבת, בין בשוגג ובין במזיד, אסור באכילה לכל אדם באותה שבת (שו"ע א"ח רג, א ומשנ"ב שם); [ב] היה התבשיל מבושל כל צרכו לפני שבת, ובשהייתו על הקדירה באיסור, הצטמק ויפה לו (לדעת הסוברים שהלכה כחכמים החולקים על חניניה, ואוסרים להשהות תבשיל זה), אם שכח ושהה, או ששהה בשוגג, מותר באכילה, ואם במזיד אסור באכילה (שו"ע ומשנ"ב שם. וראה במשנ"ב שם פריטס נוספים); [ג] הדברים אמורים בתבשיל המיועד לאכילה בליל שבת, אבל תבשיל המיועד לסעודת יום השבת, בדיעבד מותר באכילה, ובלבד שלא יהא רגיל בכך (ביאה"ל שם ד"ה להשהות).

מפלל דביצים מצמקות מצמקות ויפה להן - שהבישול המרובה של הביצים משיבח את טעמן (רמב"ן במלחמות טו, א מדפי הר"ף), ויש סוברים שרק ביצים המתבשלות בקדרה עם יין וכדו', בישולן המרובה משיבח את טעמן, שהן קולטות את טעם היין, אבל ביצה הנצלת על גבי גחלים, מוגדרת 'מצטמק ורע לו' (ראש יוסף לעיל לו, ב בדעת בעל המאור). ■ להלכה, ביצים המתבשלות, הן בגדר 'מצטמק ויפה לו', ואילו ביצים הנצלות על גחלים, הן בגדר 'מצטמק ורע לו' (ביאה"ל רג, א).

המשך מדף לה:

הנפת ובעצים הרי הוא קתנור. ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח רג, א).

גמרא. אמר רב אדא בר אבהה הכא ככופח גרוף וקטום וכו', ונחלקו אב"י ורב אדא בר אבהה בשני פריטים, וכל אחד מהם מחמיר ומיקל בדבר אחד, שבסמיכה לתנור שהוסק בגפת ועצים, אב"י מחמיר ורב אדא בר אבהה מיקל, ואילו בכופח גרוף וקטום, אב"י מיקל ורב אדא בר אבהה מחמיר (ראה תוס' ד"ה אילימא ורשב"א). ■ להלכה, אסור לסמוך לתנור [וכדעת אב"י] ואפילו לתנור גרוף וקטום, ואסור להשהות על כופח גרוף וקטום [וכדעת רב אדא בר אבהה] (שו"ע א"ח רג, א, ומשנ"ב שם).

קתנור דאף על גב דגרוף וקטום על גבי אסור, שאי אפשר לגרוף את כל האש, אלא נשארים קצת ניצוצות והם יכולים לחזור ולבעור בתנור שחומו רב, ויש חשש שיחתה בהם, בשונה מכירה שאין לה חום רב, והניצוצות הנשארים לא יכולים לחזור ולבעור, ואין חשש שיחתה בהם (רמב"ם שבת ג, ו). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח רג, א, וראה שעה"צ שם, כג). ונחלקו הפוסקים בדיון תנור שהוסק בקש ובגבבא וגרפרוהו וקטומוהו (משנ"ב שם, כב).